

Sota — mitä se on?

(Jatkoa ensimmäiseltä sivulta)

kunsat salvat kestää ne vuosikymmenet, joina Saksa varustautui maailmansotaa varten. Valtioiden mielellön varustautumiskilpailu on niellyt hirvittävät määrät varoja tuottamatta vastaavaa hyötyä. Samalla on mennyt hukkaan äärettömän paljon elävää työvoimaa ja aikaa, joka olisi voitu käyttää hyödylliseen tuottavaan työhön, sen sijaan, että parhaassa iässä olevat miehet ovat saaneet vuosikausia lojua kasarmeissa asevelvollisuutta suorittamassa ja oppia siellä useimmiten vallitsevasta luonosta elämästä kaikkea pahaa. Ja jos ajattelemme kaikkea sitä neroa, työtä ja tarmoa, jotka viimeisten vuosikymmenien kuluessa on käytetty sotavälineiden keksimiseen, niin voimme tuskin mielestämme kuvitella kuinka paljon hyödyllisiä keksintöjä olisi saatu aikaan, jos ne olisi suunnattu esim. teollisuutta ja maanviljelyskoneiden hyväksi. Siten on militarismi melkein kokonaan hahlinnut ja kahlinnut inhimillisen aaronkin. Ja jos ne varat, jotka sota-varustelu on niellyt, olisi käytetty sivistämistarkoituksiin, työväenvalvontuksiin, turvattomien lasten ja vanhuksien hoitoon y. m. s. tarkoituksiin, niin kuinka paljon hyvää niillä olisi saatu aikaan sen sijaan, että militaristinen Molok on niellyt ne kaikki, antamatta mitään sijaan. Nämä ovat asioita, joita voimme vain kuvitella, mutta nekin vertaukset osottavat kuinka vahingollista ja mielettöntä tuollainen militarismi on. Sitä on ylläpidetty imperialistisessa tarkoituksessa, kukin valtio alkoi muksessa lisää omaa mahtiaan sekä pitääkseen heikommat kurissa ja palvelijolnaan ja ristääkseen itselleen niistä mahdollisimman paljon hyötyä.

Niin kaubeaa on sota, mielettöntä, kallista ja turmiollista militarismi, niin itsekästä ja heikompiä sortavaa on imperialismi. Ihmisyyden, oikeuden ja järjen nimessä panemme siihen vastalauseemme ja kehoitamme kaikkia samoin ajattelevia tovereitamme työskentelemään siihen suuntaan, että käsitys sodan häpeällisyydestä ja kaubeudesta, militaristisen turmiollisuudesta ja imperialistisen häikäilemättömyydestä vääryydestä yhä syvenisi kansojen keskuudessa ja erittäin työväenluokassa, joka sodassa samoin kuin rauhassakin aina saa kovimman kuorman ja helteen kantaa, sekä vaadimme:

että sodankäynti kansojen kesken on lopetettava ja valtioiden väliset riitaisuudet ratkaistava rauhallista tietä, sovinto-oikeuksien välityksellä, että sotavarustuksista ja militaristisista hankkeista on kaikkialla lakattava; sekä

että kansojen itsemääräämisoikeus on tinkimättä tunnustettava eikä sallittava imperialistisia pyrkimyksiä missään muodossa.

Mitä sitten erittäin tulee tilanteeseen omissa maassamme, on siinä kohden huomattava seuraavaa:

Aina kansalaisodasta asti on silloin voitolle päässeen osassa kansaamme vallinnut sotaisia ja suorastaan suuruudenhullu mieliala. Sen seuraukset ovat niin ilkeiset ja kalleille tunnetut, ettei niitä tarvitse tässä pitkälti esittää. Mainittakoon vain lyhyesti, että siltä taholta järjestetyt n. s. heimokansojen vapauttamiset ovat vain imperialistisia pyrkimyksiä Suur-Suomen luomiseksi, jolloin tietysti Suomi tulisi olemaan johtavana ja ottaisi toisista vähemmän kehittyneistä maista itselleen niin paljon hyötyä kuin mahdollista. Tämä toiminta on johtanut sangen surkeisiin tuloksiin, mutta näyttää siltä, ettei sitä vielääkään ole ymmärretty lopettaa. Edellä lausuttujen periaatteiden mukaisesti on mieltipiteemme, että tällaisista sotaisista

hommissa on lakattava ja heimokansojemme kohtalot ratkaistava rauhallista sopimustietä kansojen itsemääräämisoikeuden perusteella. Tämä sitäkkin suuremmalla syyllä, kun tuollaiset sotaiset juonittelut ja selkkailut ovat omiaan ärsyttämään Venäjän neuvostohallitusta ja siten saamaan aikaan ihmisodan puhkeamisen Suomen ja Venäjän välille, jonka tuhoisista seurauksista maaillemme olemme varmat ja joka tuottaisi suuria kärsimyksiä sekä Suomen että Venäjän kansoille. Tuollainen ärsyttäminen kenties juuri on määrättyjen piirien tarkoituksena, koska silloin saataisiin aiheutta väittää ehkä sytyvä sota puolustusodaksi Suomen puolelta ja siten saada sille jonkunlainen oikeutuksen leima. On sen vuoksi syytä kaikkien ja erittäin eduskunnan tarkoin seurata itäisen rajan tapahtumia. Nykyinen asiantila on omiaan pitämään mieltä rauhattomina ja vaatii myöskin valtiomme huonoon taloudelliseen asemaan verraten suhteelloman kalliin sotalaitoksen ylläpitämisestä, minkä lisäksi vielä kustannetaan porvariston aseellista luokkajärjestä.

Jos Venäjän kanssa tehtäisiin rauha, voitaisiin heti vähentää sotaväkeä ja siten säästää vuosittain kymmeniä, jopa satoja miljoonia valtion varoja. Rauhan tulua voisi myös alkaa tarpeellisten tavaroiden vaino maiden välillä ja normaalit vähitellen palautuisivat kaikissa suhteissa. Tosin on pelättävä, että meidän sotagulahimme koettaisivat käyttää hyväkseen rauhan teon jälkeä tapahtuvaa rajan aukeamista ja kuljettua kotimaassa tarvittavia tavaroita Venäjälle, mikä aiheuttaisi tarveaineiden hintain nousua täällä. Tämä ei kuitenkaan saa estää eikä lykätä rauhan tekoa, sillä sellainen vaara on aina tarjona ja joskus siihen rauhantekoon kuitenkin on ryhdyttävä. Sen myöntävät ja äärimmäiset oikeistoporvaritkin. Hallituksen on siinä suhteessa kyettävä pitämään kurissa keinottelijat ja katsottava kansan parasta. Viron esimerkki osottaa, että se onnistuu, jos hallituksella on hyvää tahtoa.

Kansainvälisen sos.-dem.:an kannattajina meidänkin lopullisena pyrkimyksenämme on sotalaitoksen kokonaan lakkauttaminen ja sveitsiläismallisten maanpuolustusjoukkojen aikaansaaminen sen sijaan.

Minna Canthin kootut teokset

Ei liene pahimmaksi, vaikka mekin silloin tällöin tutustumme tämännäntapaisiin kirjallisiin arvosteluihin.

Nimim. P.s. Suomen Sosiaalidemokraatti lehdessä kirjoittaa tunnetun naiskirjailijan, Minna Canthin kirjallisesta tuotannosta seuraavasti:

Nyt ilmestyneessä kootujen teosten niteessä olevat neljä näytelmää "Murtovarkaus", "Roinilan talossa", "Työmiehen vaimo" ja "Kovan onnen lapsia" kykenevät selvittämään paremmin kuin mikään muu jaksote tai laji Canthin kirjallisesta tuotannosta hänen sekä kirjallista kehitystään että yhteiskunnallista merkitystään ja juuri merkitystään työväen kirjailijana. Hänen kehkeytymisensä meikäläisissä 80-luvun muroskaudessa uusien aatteiden ajajaksi "paremposaisten" kovasydämyksyillä vastaan ja "kovaosaisten kärsimyksien puolesta ei kylläkään merkitse sosiaalipoliittista suuryötä senkaltaisessa mielessä kuin Schillerin "antityrannin tragedia" "Rosvot" päästessään näyttämökästeeseen v. 1782 tai Beaumarchais'in nerokas huvinäytelmä "Figaron häät", joka läpisi sensuurikielion Pariisissa v. 1784. Mutta ei ole kuitenkaan vaillo pohjaa ajatus ottaa esi-

merkiksi mainittuja yhteiskunnallisesitkin historiallisia näytelmiä, kun on arvioitava Minna Canthin merkitystä "luutavan äänenä" 80-luvun ensiheräämyksessä. Niinkuin traagillinen Karl Moor ja pilkallinen Figaro sytyttävät ja levittävät niitä "kolmannen säädyn" aatteita, jotka synnyttävät Ranskaa suuren vallankumouksen, niin meidän oloissamme on Minna Canthin nykyajan valossa perin säädyllinen kapinamieli seuraavana aikana syntyvästä työllisten ja muiden kovaosaisten itsetietoisesta taistelusta olojensa parantamiseksi. Euroopalaisia esimerkkejä tämän selkän valaisemiseksi löydettäisiin kyllä Minna Canthin omaltakin vuosisadalta kuten helmikuun vallankumouksen draamallisista edeltäjistä, yksin "Revisorin" tekijästä Gogolistakin, jota suomeksi käännettiin juuri tänä nroen suomalaisen realismin vaikutuskäytänä, voitaisiin löytää moniakkin, mutta tapahtumain suurmittaisuuden vuoksi ovat ensinmainitut näytelmät selvimpiä todistuksia siitä, että näyttämökello käy, ja sen tulee käydä, edellä muuta aikaa.

Meikäläinen realismi 80-luvulla ja seuraavallakin kymmenluvulla oli vain myrskyä seisovassa lätköksessä, jota enää vain pieni kansallinen viri liikutteli. Mutta kun tällaiseen seisovaan veteen yhtäkkiä puhallettiin eurooppalaisia tuulia — vaikkakin vain matkijolitten huuhilla — ja kun siihen äkkiä paiskattiin aivan luonnontieteellinen maailmankatsomus, Darwin ja Spencer, niin ei voi kieltää, että meidän oloissamme syntyi todellinen "kiikho- ja myrskykausi." Ja että nähen, Minna Canthin kykeni kehittämään tämän kauden järeimmäksi voimaksi, on omansa vakaannuttamaan hänen kirjallisen asemansa lujaksi ja ainutlaatuiseksi historiallisinkin tarkastelun valossa. Ja että hänen henkinen kehitysvivansa nousee niin nopeasti ja suuren matkan suunnilleen puolessa vuosikymmenessä kuin näytelmien "Murtovarkaus" ja "Kovan onnen lapsia" välillä oleva henkinen ero osoittaa, on hyvä todistaa hänen henkistä energiansa, joka puhkaisee monet sisäiset ennakkoluulot, hioo huomattavasti monia teknillisiä kömpelyksiä ja löytää vihdoin tukevan pohjan yhteiskunnalliselle julistukselle. Mikäli Minna Canthin suomalaisen kirjallisuuden kehityksessä on omalaatuinen haarautuma Aleksis Kiven perustavasta nerosta, on hän tämän sivuuran raivannut totisella uskollisuudella. Siinä hänen persoonallinen aronsa. Hänellä ei ollut suinkaan käytettävään sitä taitelijasydämen ja pään harmoonista voimaa, mikä melkein omista varoista luo tuoreita maailmoita. Mutta hänellä oli lämmin kansalaissydän, elävä yhteiskuntamieli ja kunnolliset aivot, jotta hänen uskollisella mielellään oli kylliksi nuolia ja jousenkauria ampuakseen todella vaikuttavat ja aikanaan kipeästi koskevat laukuksensa väärämielisiä "lakia ja oikeutta" vastaan.

Tästä kehityksestä naistaiteilijaksi amatsooniksi, ei vielä ensimmäisessä ja koko hänen tuotantonsa ensimmäisessä näytelmässä "Murtovarkaudessa" näy jälkeäkään. Hän jatkaa siltäkirjallisen uransa romantikan merkeissä sujuvaa alkutaivalta, tyytyy jo aiheellisestikin sovinnaisiin ristiriitoihin ja ratkaisee nämä vanhoja hyviä kaavoja ja temppeja käyttellen. Köyhän ja rikkaan lempi Peltolan Niilon ja torpantyttären Helenan lempi, viedään etupäässä Hoppulaisen, savolaisen pilallijan, reiman miehen ja nokkelan kielen avulla onnelliseen päätökseen, jossa viaton kärsimys saa asiaan kuuluvan palkkansa. Henkilöt erikseen otettuina ovat kaavamaisia. Juonen kehittyessä ei seurata sisäisiä syitä vaan luonnontomia kommelluksia,

joita rakentamalla rakennetaan, usein kömpelösti ja vaivaloisesti. Helena on uhrautumiskykyssään epälyttävän yli-inhimillinen.

Mutta nyt jo on hänellä toiminnassa vauhtia ja silmää löytämään draamallisia vastakohtia.

"Roinilan talossa" talontyttären Annan ja renkimies Maunun suhde on kääntäen verrannollinen Helenan ja Niilon suhteeseen. Ja tähän rikkaan ja köyhän vastakohtaan on vielä lisätty talon pojan Eeron ja toistaiseksi köyhän tytön hahmossa kulkevan Ellin lempi. Kokonaisuutena nämä molemmat parit muodostavat hyvyden vastakohtaan perinjuuriselle konnuudelle, jota nyt edustaa talonpoika Olli, kuten "Murtovarkaudessa" noita Penttula.

Kappaleen saumat tuskin juontuvat kiihtämmin yhteen kuin näytelmäsiköissä, mutta tapahtumasarja kietoutuu jo monikutemmaksi vyyheksi. Luonnekehityksen alkeita voi löytää vain Annasta ja Maunosta, mutta työn arvon julistus Maunun suun kautta luo vähän tukevuutta tähän kaavojen kaavamaiseen ratkaisuun.

Mutta Ibsenin ja Björnsonin tendenssinäytelmiä oli jo saapunut Suomeen. Ollhan "Noora" näytelty meillä jo talvella 1880. Naiskysymys oli tullut yleisen pohdinnan ja valtiopäiväinkin käsitellyn alaiseksi, vaikkakin siihen liittynyt anomusehdotus oli heti alkuunsa talonpoikaissäädyssä ajautunut karille. Minna Canthin joutuu tämän ja muiden yhteiskuntakysymysten piiriin. Hän taistelee itsensä sisäisesti uusien aatteiden julistajaksi ja saa realistisen tuotannon pohjaksi realisteja. Hän pääsee vapaaksi elävän elämän parissa teennäisestä maalaisromantikasta ja ristäytyy maalaisaiheista kaupunkikuvaukseen, johon hänellä Tamperen lapsena, Kuopion kasvattina ja monivuotisena Jyväskyläläisenä on erikoista edellytystä. Pikkukaupunkilaiselämästä hän tappaa räikeitä vastakohtia, jotka ovat kuin luodut hänen reformattoiselle innolleen. Naisten puolesta, sorretun työväenluokan ja ihmisyyden puolesta kovasydämyksiä ja tavanmukaista käsityskantaa vastaan hän kirjoittaa näytelmänsä "Työmiehen vaimo," joka näyttämölle tullessaan 1885 herättää vanhoillisten ja "nuorten" välillä ankaran kiistan.

Ydinkontrastina on näytelmässä kaiken moraalin alapuolella olevan työmiehen, Riston, suhde kunnolliseen, ahkeraan ja kärsivään vaimoonsa Johannaan ja toiselta puolen hurjaan ja kiivaseen mustalaisistytöön Kerttuun tai Homsantuuhun. Edellinen naisista julistaa kärsimyksillään, jälkimmäinen toiminnallaan työväenluokan naisten avutonta asemaa sekä miesten tyrannifuden että yleisen mielipiteen, vieläpä "lain ja oikeuden" sorron alaisena.

Nuorten lemmen edessä kirjailijatar oli ollut joko kömpelö tai avuton, mutta nyt on hänen vallassaan, karvata totuuksia lausuaan todellisuusvoima, suora ja selvä yhteiskunnallinen ura, jota myöten koko draamallinen juoni ja rakenne sekä vahvistuu että selkenee. Draamallinen on kuin luotu sietämään kiihkomieliä liioiteltuakin ja kokonaisluokana oli ennenkuuluttamattoman voimakas vaikuttavuus. Yleinen mielipide heilahtaa huomattavasti uusia käsityskantoja kohti ja muovautuu vapaampaa aikaa varten. Ja näyttelmä valloittaa itsellensä aseman suomalaisen realismin merkiteoksena.

Mutta Minna Canthin on näin antanut yhteiskunnalliseksi kirjailijaksi. Monet kipeät kysymykset riipovat häntä myötensä. Novellimuodossa hän käsittelee intohimoisesti edelleen naiskysymystä, mutta samalla hän kehittyy yhä yksinoma-

(Jatkoa kahdeksannella sivulla)